

*Aurelius Augustinus*

*de civitate Dei*

XVII, 24

24. Jakými dobry zahrnul Stvořitel i tento život, stížený kletbou.

Tato bída lidstva je sice chválou spravedlivosti trestající ruky; ale teď už si všimněme, jakými a jak četnými dobry zahrnula právě ji tataž dobrotivá ruka, řídící všechno tvorstvo. Předně si všimněme toho požehnaní, které pronesl před hříchem, řka: „Rostte a množte se a naplňte zemi“ (Gen. 1. 28)! Neodvolal je ani po hříchu a plodnost jednou darovanou ponechal i pokolení odsouzenému: tu divuplnou sílu semen, či spíše tu sílu ještě divuplnější, která semena tvoří, vštípenou a jaksí vetkanou v lidské tělo, tu nedovedl vyhladit kaz hříchu, jenž nám přinesl i nutnost smrti; naopak v tomto řekněme proudu či toku lidstva probíhá obojí zároveň: zlo, které

se vleče od praotce, i dobro, které dostáváme od Tvůrce. V prvotním hříchu je dvojí zlo, hříchu a trest: v prvotním dobru je zase dvojí dobro, plodnost a ztvárnění plodu.

Ale hledíme-li k našemu nynějšímu záměru, promluvili jsme o obojím zlu už dosti, i o tom prvém, které vzešlo z naší odbojnosti, t. j. o hříchu, i o tom druhém, které plyne z Boží spravedlnosti, t. j. o trestu. Nyní jsem si předseval pojednat o Božích darech, které uštědřil a stále ještě uštědřuje naší přirozenosti, i když je pokážená a odsouzená. Neodňal jí totiž svým odsudkem všecko, co jí dal, sice by vůbec přestala být; také ji nevyloučil ze své moci, ani když ji za trest uvrhl v područí d'áblovo, ježto ani d'ábla z oblasti svého panství nevýňal; vždyť jestliže trvá v bytí i přirozenost d'áblova, je to působením toho, který vrchovatě jest a dává bytí všemu, co nějakým způsobem jest.

Řekli jsme tedy, že je dvojí dobro, které prýští z jeho dobroty jako z nějakého zdroje v naši přirozenost, bytí i pokaženou hříchem a odsouzenou k trestu: předně plodnost, kterou nám daroval s požehnaním mezi prvními pracemi ve světě, od nichž sedmého dne odpočinul, a pak ztvárnění, uskutečňující se jeho dílem, jímž působí ještě nyní (Jan 5. 17). Kdyby totiž věcem odňal svoji působivou moc, nemohly by se ani vyvíjet ani vytvářet svými pravidelnými pohyby čas ani vůbec nějak zůstat při tom, že jsou stvořeny.

Stvořil tedy Bůh člověka tak, že ho obdaril jistou plodivou silou, aby jí plodil další lidi, sdíleje jim zároveň i samu schopnost - nikoli nut-

nost - plodit; ale komu chtěl, tomu ji Bůh odňal a ten byl neplodný; nicméně lidstvu ji neodňal, když ji jednou daroval těm dvěma prvním manželům s požehnáním obecným. Tato plodnost tedy hříchem za své nevzala; přesto ani ona není taková, jaká by byla, nebýt hříchu. Neboť od té doby, co člověk, postavený v důstojenství, padl a připodobnil se zvířeti (Žalm 48, 13), plodí podobně jako ona; ale přesto v něm nevyhasla jakási jiskřička rozumu, se kterým byl stvořen k Božímu obrazu.

Leč kdyby k této plodnosti nepřistoupilo Boží ztvárnění, nedospěla by ani ona k podobě a rozměrům svého druhu. Kdyby totiž lidé neobcovali a Bůh přece chtěl svět naplnit lidmi: mohl by všechny stvořit zrovna tak, jako stvořil jednoho, bez spojení muže a ženy; naopak ti, kteří obcují, nemohou být ploditeli bez jeho tvůrčí pomoci. Tedy zrovna jako se vyjadřuje apoštol o duchovní výchově, již je člověk veden ke zbožnosti a spravedlnosti: „Není ničím ani ten, kdo sází, ani ten, kdo zalévá, nýbrž ten, kdo dává vzrůst, Bůh“ (1 Kor. 3, 7), tak lze říci i tady: „Není ničím ten, kdo obcuje, ani ten, kdo zasévá, ale ten, kdo dává tvar, Bůh; není ničím ani matka, která plod nosí a rozence kojí, nýbrž Bůh, který dává vzrůst“.

Neboť jestliže semena rozvinou svoje články a vyvinou se z jakýchsi skrytých a neviditelných obalů v tyto ladné útvary, které vidíme, je to zásluhou jeho působnosti, již působí ještě nyní; je to on, který přirozenost netělesnou i tělesnou, onu nadřizenou, tuto podřízenou, divuplně spojuje a sjednocuje v živočišna. Ta jeho působ-

nost se netýká jenom člověka, jenz je živočichem rozumným a proto vyšším a vzácnějším než všechno pozemské živočišstvo; ona je stejně veliká a úžasná i u té nejnepatrnější mušky, a kdo se nad ní zamyslí, ustrne a velebí Tvůrce.

A tak je to on sám, který lidské duši daroval mysl. U nemluvněte sice rozum a vtip ještě jak si dřímá. Jako by ho nebylo, ale probouzí se a rozvíjí v tom věku, kdy je schopno poznávání i učení a kdy je s to vnímat pravdu a milovat dobro; tu je způsobilé ssáti moudrost a nabýti ctností, totiž rozumnosti, statečnosti, uměřenosti a spravedlivosti, s jejichž pomocí by zápasilo s omyly i ostatními vrozenými vadami, až by je přemohlo výhradnou touhou po onom nejvyšším a neproměnném dobru.

A i když tak člověk nejedná, je už sama schopnost k takovým hodnotám, vstípená Bohem v rozumnou přirozenost, tak ohromným dobrem a tak úžasným dílem Tvůrcovým, že si to nikdo neumí přiměřeně představit ani vyjádřit. Neboť nemluvě ani o umění dobře žítí a o umění dojíti věčné blaženosti, jež slují ctnostmi a jež se udílejí synům zaslíbení a království jenom z Boží milosti v Kristu: kolik a jakých umění lidský důmysl vynalezl i vypěstil pro užitek i požitek! Vždyť i v těch věcech, po kterých člověk touží zbytečně, ba ke své škodě a záhubě, projevuje se znamenitá vloha jeho myslí i rozumu, takže i ony dosvědčují, jaké veliké dobro tkví v jeho přirozenosti, když dovedl takové věci vynaléztí či se jim naučit a vycvičit se v nich.

Jaké úžasné a podivuhodné obleky a stavby vytvořila lidská píle! Jak daleko dospěla v země-

dělství a v plavbě! Co všecko si člověk vymyslíl i uskutečnil ve výrobě nádob i rozmanitých soch a obrazů! Co dokázal nástrojít i předvést v divadle, co divů pro diváky, k nevíře poslouchá- stvu! Na co na všecko přišel, aby mohl zabíjet a krotit nerozumná zvířata! Ba i proti lidem vy- našel jedy, zbraně i stroje nejrozmanitějšího druhu, a co léků a pomůcek si opatřil na ochra- nu či obnovu tělesného zdraví! Co cukrovinek a pochutin si vyrobil pro rozkoš mlsného jazy- ka! A chceme-li vyjádřiti svoje myšlenky a zís- katí pro ně druhého, je nám k službám spousta nejrůznějších znaků, mezi nimiž jsou na prvním místě slova a písmo. Pro potěšení ducha máme ozdobné řeči a nepřeherné množství rozličných básní; našemu sluchu lahodí řada hudebních ná- strojů a písňových melodii. Bystře jsme si osvo- jili vědu o rozměrech i číslech, o pohybech i zá- konech nebeských těles; a jak obsáhlým pozná- ním o světských věcech jsme si naplnili hlavu. kdo by to uměl vyjmenovat? zvlášťe kdyby- chom to nepodávali v souhrnu, ale chtěli uvádět každou jednotlivost. A kdo by konečně stačil odhadnouti, jak pronikavě se zaskvěl duch filo- sofů i bludařů, když hájili svoje bludy a ne- pravdy? Hovoříme nyní totiž o přirozené vloze lidské mysli, kterou se zdobí tento smrtelný ži- vot, ne o víře a o cestě pravdy, kterou dochází- me nadzemské nesmrtnosti.

Když je tedy strůjcem této znamenité přiroze- nosti nejvyšší a pravý Bůh, jenž všecko svoje tvorstvo spravuje, má nejvyšší moc a je nanej- výše spravedlivý: jistě by nikdy neupadla do těchto béd a jistě by z nich nemusela přejíti -

mimo ty, kteří budou osvobozeni - do útrap věc- ných, když by nebylo přespříliš velikého hříchu prvního člověka, praotce všech ostatních. Už samo tělo: je nám sice ve své smrtelnosti spo- lečné se zvířaty a je slabší než mnohé z nich - ale jak veliká Boží dobrotivost, jak veliká pro- zřetelnost toho velikého Tvůrce se na něm jeví! Sídla smyslů i ostatní údy jsou v něm rozmís- těny tak a sám zevnějšek, tvar i postava těla jsou uzpůsobeny tak, že ukazují, že jsou stvo- řeny k službám rozumné duše. Nebyl totiž člo- věk stvořen s tělem skloněným k zemi, jako ne- rozumná zvířata: naopak, jeho postava se tyčí k nebi a upomíná ho, aby smýšlel nadzemsky. Jeho jazyk a ruce jsou obdařeny podivuhodnou pohyblivostí, jež jim dává možnost a schopnost mluvit i psát a obírat se všemožnými řemesly i úkony: neukazuje to dost jasně, jaké duši je toto tělo služebníkem?

Konečně i když si odmyslíme nutnost pracovat, jsou všechny lidské údy tak ladně učleněny a odpovídají si s takovou krásnou úměrností, že nevíš, přihlíželo-li se při jejich tvoření více k užítku nebo půvabu. S jistotou totiž pozoruje- me, že na lidském těle nebylo stvořeno pro uží- tek nic, co by nebylo zároveň pěkné. Bylo by nám to však ještě jasnější, kdybychom znali vztahy a závislosti, které to všechno navzájem poutají a spínají. Snad by je lidský důmysl při větší námaze dovedl zjistit podle toho, co je vi- ditelné zevně: jsou však skryty a našemu zraku utajeny; na př. složitou síť žil, šlach a vnitřnos- tí nebo tajemství pohlaví nedovede vypátrat ni- kdo. Byli sice někteří lékaři, ukrutné svědomití,

kterým se říká anatomové, kteří rozřezali těla mrtvých nebo také živých, úmírajících jim v rukou pod pitevním nožem, a všechny taje lidských útrob lidsky probádali, aby zvěděli, co a jak se kde má léčit: ale ty vztahy, o kterých mluvím, které tvoří vnitř i vně celého těla soulad, čili řecky harmonii, jakž by to byl nějaký hudební nástroj - ty nejen nikdo neobjevil, ale ani se neodvážil po nich pátrat. Kdybychom je mohli poznať, tu i v těch vnitřnostech, které nejeví žádnou krásu, by se nám krása účelnosti zalíbila tolik, že bychom jí dali přednost před každým půvabem viditelným, který se líbí očím. a to z rozhodnutí samé mysli, která oči užívá.

Tělo však má některé vlastnosti, které jsou mu jen k ozdobě, k užítku už ne; tak na př. muži mají prsní bradavky a jejich líce jsou zarostlé vousem; že ten není ochranou, nýbrž mužskou okrasou, to ukazují hladké tváře žen, které by jako slabší pohlaví jistě spíše potřebovaly ochrany.

Jestliže tedy není alespoň mezi těmito viditelnými údy (jak nikdo nepochybuje) - žádného, který by byl určen k nějakému úkonu tak, že by nebyl zároveň hezký, a jsou-li naopak některé, které jen zdobí a žádné potřebě neslouží: pochopí se z toho, myslím, snadno, že v stavbě těla se hledělo spíše k vděku nežli k potřebě. Pomine totiž potřeba a přijde čas, kdy se budeme navzájem kochati pouze krásou bez nejmenšího hnutí chůče; a za to musíme předeevším slavit Tvůrce, k němuž se žalm obrací slovy: „V slávu a krásu ses odě!“ (103, 1).

A což krásu a užitečnost ostatního tvorstva, kte-

ré Bůh ve své štědrosti dal člověku k obdivu i k používání, i když byl vyvržen a odsouzen do těchto trudů a útrap! Která řeč ji vypoví? Vidíme ji v mnohotvárné a rozmanité krásě oblohy, země i moře, v neutuchajícím přívalu a úžasné velebě světla. v slunci i měsíci a hvězdách, ve stínu hájů, v barvách a vůních květů, v množství rozličných zpěvných i pestrých ptáků, v nejrůznějších útvarcích z rozsáhlé říše živočišné, kde nejvíce žasneme nad těmi zvířátky, která mají nejméně hmoty (ve větší úžas nás totiž uvádějí pracovití mravenci a včelíčky, nežli obrovské velryby) a konečně i ve velkolepé podívané, kterou nám skýtá moře, když mění barvy jako šaty a jednou je zelené ve všech odstínech, jednou rudé, jednou zase modré. A s jakou rozkoší na ně pohlížíme, i když je rozbouráno, a máme z toho požitek tím větší, že diváka ukolébává, aniž jim zmitá a hází jako při plavbě! A což ty pokrmy, kterých je všude hojnost proti hladu? A což ty rozmanité chuti, aby se nám neomrzely, chuti, prýšící z bohatého stolu přírody, ne vykouzlené přičinlivostí a uměním kuchařů? A co je v tom velikém světě pomůcek k uchování i znovunabytí zdraví! Jak milé je střídání dne a noci! Jak lahodný je mírný vánek! Co látky nám dávají rostliny i ssavci pro naše obleky! Kdo by to uměl všechno vypočítat? A kdybych chtěl jen tyto věci, které jsem tady shrnul jako na hromadu, jako nějaké balíky rozbalit a rozebrat, co času bych musel vynaložit na každý z nich, když má tak přebohatý obsah!

A to všechno jsou útěchy nešťastníků a odsou-

zenců, nikoli odměny blažených. Jaké tedy budou ony, když tyto jsou tak čestné, tak pěkné a tak veliké? Co bude dáno těm, které předurčil k životu, když dal tohle všecko i těm, které předurčil ke smrti? Jaká dobrota od něho dostanou v onom blaženém životě ti, pro které měl po jeho vůli jeho jednorozěný Syn vytrpěti v tomto životě tolik zlého? Proto apoštol, mluvě o těch předurčených do jeho království, praví: „Který vlastního Syna neušetřil, ale za nás všechny ho vydal, jak by nám i s ním nedal všecko?“ (Řím. 8,32).

Až se toto zaslíbení vyplní - čím budeme! jaci budeme! Jaké statky v onom království obdržíme, když jsme už v Kristově smrti za nás dostali takovou záruku! Jaký bude lidský duch, až nebude mít vůbec žádně nečnosti, které by podléhal, které by couval, ba ani takové, se kterou by slavně zápasil - jsa dokonalý v míru i v ctnosti! Jak hluboké, krásné a určité vědění o věcech, bez jakéhokoliv omýlu nebo námahy budeme mítí tam, kde budeme pítí Boží moudrost přímo z jejího pramene, svrchované šťastní, bez nejmenší obtíže! Jaké bude to tělo, které bude naveskřz poddáno duchu a bude jím oživováno tak vydatně, že nebude potřebovat žádné potraviny! Nebude totiž živočišné, nýbrž duchovní, majíc sice podstatu tělesnou, ale bez nejmenší hmotné porušenosti.

25. O tvrdších odpůrcích tělesného vzkříšení, ve které podle proroctví věří celý svět.

Leč co se týče hodnot, jimiž se bude po tomto životě v nejvyšší blaženosti kochat duch, v tom

se s námi slovně filosofové nerozházejí; prou se s námi o vzkříšení těla, a popírají je vši silou. Zbýlo však jen málo pochybovačů, jelikož dávají uvěřit a obrátily se věřícím srdcem ke Kristu, který svým vlastním vzkříšením ukázal to, co se těmto zdá nemožné: obrátili se učení i neučení, světší mudrci i prostácci. Svět totiž uvěřil tomu, co předpověděl Bůh, jenž předpověděl i to, že svět v tuto věc uvěří: nedonutily ho přece Petrovy čáry (v. XVIII, 53), aby ji předpověděl takovou dobu napřed, s pochvalou věřících. Vždyť je to ten Bůh, kterého (jak jsem už několikrát řekl a jak opakuji znovu) se hrozí i božstva, jak doznává Porfyrius, dokládá je to věštními výroky svých bohů: a jemu vzdal takovou čest, že ho nazval Bohem otcem a králem.

Je totiž vyloučeno, že by se jeho předpovědi mělo rozumět v tom smyslu, jak ji chápou tito, kteří neuvěřili s celým světem v to, več podle jeho předpovědi měl celý svět uvěřit. Proč by se jí nemělo raději věřit tak, jak jí měl podle dávné předpovědi uvěřit svět, a ne tak, jak blábolí pár lidí, kteří nechtěli se světem uvěřit v to, več měl podle předpovědi uvěřiti? Že se tomu má věřit jiným způsobem, to možná říkají proto, aby tvrzením, že v Písmu je nepravda, nekřivdili tomu Bohu, kterému vydávají závažné svědectví: ale pak se na něm dopouštějí křivdy zrovna takové nebo ještě větší, říkají-li, že se tomu musí rozumět jinak, ne tak, jak v to uvěřil svět, jehož budoucí víru sám pochválil, přislíbil a naplnil.

Což snad nedovede tělo vzkřísit a obdařit je